

перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди.

Обраний поліцейський захід є ефективним, якщо його застосування забезпечує виконання повноважень поліції.

Поряд із загальними вимогами до поліцейських превентивних заходів та поліцейських заходів примусу законодавець встановив й вимоги до їх припинення:

- якщо досягнуто мети його застосування;
- якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною;
- якщо немає необхідності у подальшому застосуванні такого заходу.

Зазначені вимоги до моменту припинення застосування поліцейського заходу є запорукою правомірності дій поліцейського та унеможливають будь-які зловживання з приводу застосування наданого Законом інструменту.

Підводячи підсумок проведеного дослідження на тему поліцейських заходів у діяльності патрульної поліції, зазначимо, що останні слід розглядати як ефективний інструмент у діяльності Національної поліції. Даний інструмент визначає унікальне право поліцейських певною мірою обмежувати права й свободи людини і громадянина у зв'язку із вчиненням нею правопорушення. Однак, поряд із таким правом, законодавець визначив й ряд вимог як загального (законність, необхідність, пропорційність та ефективність), так і спеціального (вимоги до моменту припинення застосування) характеру до поліцейських заходів. Таким чином, було досягнуто збалансованості між правоохоронною діяльністю патрульної поліції та захистом права і свобод людини і громадянина, що є найвищою соціальною цінністю.

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Офіційний вісник України*. 2010. № 72/1. Спец. вип. Ст. 2598.

2. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98. *Офіційний вісник України*. 1999. № 21. С. 32.

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

Опацький Роман Миколайович
доцент кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ЮВЕНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Так історично склалося, що ювенальна політика України є невід'ємною складовою державної політики, адже поява державних утворень ще в давні часи вимагала організації інститутів, що регулювали б суспільні відносини, у тому числі й у сфері транскордонного переміщення, у першу чергу товарів. Майже вся історія торгівлі та митної діяльності пов'язана з історією держави. Зважаючи на це, можна припустити, що митній політиці як елементу цілого притаманні всі основні ознаки, які характеризують ціле – державну політику – складне та багатогранне явище. Без з'ясування найбільш принципів та суттєвих рис державної політики досить важко скласти цілісне та глибоке уявлення про митну політику України.

Створити і реалізувати в сучасних умовах ефективну стратегію безпеки, що забезпечує захист суспільства від різноманітних загроз, без глибокої наукової розробки фундаментальних проблем організації розвитку людського суспільства, вивчення природи його інтересів і суперечностей, механізмів їх вирішення, раціонального комплексного використання ресурсів практично неможливо. Спроби емпіричного вирішення сучасних проблем, багато з яких за змістом і масштабами не мають аналогів в історії, не дають бажаних результатів, а інколи навіть посилюють негативні наслідки.

Пояснюється це, по-перше, тим, що всі види діяльності із забезпечення безпеки суспільства мають багатоплановий характер. Створення загальної теорії безпеки допускає тісну інтеграцію різноманітних наук. Об'єктивний процес диференціації знань і вузька спеціалізація практично перешкоджають формуванню визначення поняття безпеки. Вирі-

шити проблему можливо на шляхах використання системних засобів дослідження проблем забезпечення безпеки особи, суспільства і держави.

По-друге, випадковість і невизначеність пронизують всі рівні організації матеріального світу. Це призводить до неоднозначного відображення процесів, що відбуваються в свідомості людей, і, отже, до невизначеності і навіть ірраціональності їх реакції на вплив навколишнього світу. З урахуванням наявності у кожного суб'єкта суспільства власної мети та інтересів (що далеко не завжди співпадають з інтересами і метою інших суб'єктів) їх активні практичні дії породжують численні конфлікти аж до збройних. Розробка загальної теорії національної та міжнародної безпеки не може здійснюватися на основі використання традиційних підходів до пізнання і теоретичного узагальнення практичної діяльності людей, їх взаємовідносин між собою і природою.

По-третє, організація соціальної системи та її розвиток не підкоряються досить точним законам і закономірностям, тому що умови і засоби забезпечення соціальної стабільності здебільшого визначаються суб'єктивними факторами і виступають прерогативою індивідуального і колективного інтелекту. Дальший розвиток суспільних формацій важко передбачити, він може здійснюватися за одних і тих же початкових умов різноманітними шляхами (в тому числі і тими, що приводять до загибелі). Істотно обмежуються можливості використання при вирішенні фундаментальних проблем національної і міжнародної безпеки.

Національна безпека держави – стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Життєво важливі інтереси – сукупність потреб, задоволення яких надійно забезпечує існування і можливості прогресивного розвитку особи, суспільства і держави. Основні об'єкти безпеки: особа – її права і свободи; суспільство – матеріальні і духовні цінності; держава – конституційний лад, суверенітет і територіальна цілісність [1].

У сучасній науковій літературі як в Україні, так і на теренах пострадянських країн проблема державної політики поки що не знайшла свого адекватного висвітлення. Але це аж ніяк не означає можливості недооцінки ролі державної політики, а навпаки – потребує від науковців якнайшвидшого ретельного дослідження й аналізу цієї політико-правової категорії. Це обумовлюється, крім усього, тим, що державній політиці належить центральне місце в теорії та практиці державної діяльності. Аналіз державної політики необхідний для того, щоб зрозуміти її джерела, процеси, за якими вона розвивається і реалізується, її функції та механізми взаємодії із суспільством. У свою чергу, це дозволить визначити нам місце ювенальної політики в системі загальнополітичної діяльності держави, її роль у системі реалізації функцій держави, механізм формування та форми й методи її реалізації. Тому зрозумілим є досить велике практичне значення дослідження даної проблематики, і розпочати його слід з розкриття концептуальних засад державної політики, з'ясування її сутнісного змісту.

На жаль, попри всю свою масштабність, комплексність та надзвичайну гостроту, питання забезпечення захисту прав дітей (власне, як і загалом питання безпеки на дитинства) доки не знайшли належного відображення у вітчизняному законодавстві. Вони не згадуються ні в переліку національних інтересів, ні серед основних політичних пріоритетів, ані при оцінці ключових загроз для особи, суспільства, держави.

Незважаючи на широкий діапазон наукових дебатів, за всіма названими критеріями ювенальна політика, а в її складі – і захист та виховання дітей (підростаючого покоління), є цілком самостійними, функціонально відособленими елементами національної безпеки. Причому елементами вищого порядку, які слід виділяти поряд із військовою, інформаційною, культурною, соціальною, науково-технічною, продовольчою безпекою та ін. Даний висновок ґрунтується на тому, що:

по-перше, загрози у сфері захисту прав дітей носять абсолютно реальний, “опредметнений” характер. Кожні 20-40 хвилин в Україні скоюється злочин проти дитини. Щодня в державі гинуть і одержують травми, стають жертвами злочинів та правопорушень десятки наших маленьких співгромадян, з яких 85% – представники середньої вікової категорії, 3,5% – неповнолітні. Ступінь кореспондуючих загроз теж неможливо перебільшити. За понад двадцять років незалежності населення України зменшилося більше ніж на 6 мільйонів осіб;

по-друге, підростаюче покоління, будучи основним джерелом поповнення генофонду країни, виступає запорукою соціально-економічного прогресу. Підвищення захисту прав дітей мобілізує духовний і фізичний потенціал населення, концентрує суспільно корисну енергію, збільшує просторову й професійну мобільність, стимулює політичну та економічну активність соціуму, сприяє інноваційним процесам. Безпека дітей – об'єктивний показник рівня державного розвитку, якості життя громадян, а також одна з передумов інтенсифікації виробництва, зростання національного добробуту, поліпшення демографічної ситуації [2, с. 25];

по-третє (і це прямо впливає зі сказаного), сфера захисту прав дітей є осередком пріоритетних національних інтересів. Значною мірою саме від стану та безпечних умов розвитку дитини як індивіда залежать: ефективність реалізації конституційних прав і свобод; розвиток громадянського суспільства; захист державних кордонів, соціально-політична стабільність; конкурентоспроможність економіки; наявність екологічно й техногенно безпечних умов життєдіяльності, збереження природного середовища; раціональне використання природних ресурсів; інтеграція України в світовий цивілізаційний простір;

по-четверте, ювенальна політика – це специфічна площина людської діяльності, чітко окреслена в своїх соціальних, технологічних і функціональних межах. І хоча вітчизняне законодавство не містить відповідної дефініції, суть даного явища зрозуміла кожному. Відкинувши різноманітні теоретичні нашірвання, його можна охарактеризувати як процес захисту та виховання (в тому числі і патріотичного). У соціальному сенсі ювенальна політика являє собою відносно автономну систему, котра стикається з багатьма іншими сферами суспільного життя, але при цьому не “розчиняється” в них, зберігаючи функціональну особливість та визначеність. Звідси випливає іманентний характер “продукованих” нею (системою) загроз. Останні властиві саме для виховання молодого покоління і можуть бути усунені тільки у рамках окремого напрямку політики національної безпеки;

по-п’яте, характерні для сфери захисту прав дітей чинники небезпеки загрожують практично всім групам (рівням) національних інтересів. Їхній вплив прослідковується на індивідуальному, мікросоціальному, загальносуспільному та державному рівнях. Вони перешкоджають реалізації основних конституційних прав людини (на життя, на свободу пересування, на безпечні умови праці, на безпечне довкілля etc.), завдають відчутної шкоди суспільству (починаючи з його первинної ланки – сім’ї та закінчуючи масштабними економічними інститутами), стають на заваді євроінтеграційним устремлінням держави; створюють загрозу як для зовнішньої безпеки держави (особи, що в неповнолітньому віці притягувалися до кримінальної відповідальності, не можуть служити в збройних силах України, а відповідно – держава втрачає захисників цілісності державного кордону, та внутрішньому – судимі особи, а також діти, що стали жертвою злочинів, майже завжди не здатні проходити службу в правоохоронних органах);

по-шосте, захист прав дітей перебуває в тісному й динамічному взаємозв’язку з більшістю секторів національної безпеки. Умови виховання дітей істотно визначають ефективність трудових ресурсів держави, демографічну ситуацію, екологічну стабільність, мобільність військових з’єднань, а також низку інших факторів, якими обумовлюється поточний стан соціальної, економічної, воєнної, екологічної безпеки. У свою чергу, ювенальна політика теж немало залежить від захищеності національних інтересів у політиці, економіці, медицині, науковій, освітній і правоохоронній сферах [3, с. 40].

Таким чином, доцільність розгляду ювенальної політики крізь призму захисту національних інтересів продиктована актуальними потребами практики та органічно “вписується” в канву галузевої теорії. Цілком очевидно, що без визнання ювенальної політики інтегральною складовою нацбезпеки уявлення про останню буде усіченим і неповним, а кореспондуючий напрям державної політики – недостатньо розробленим та ефективним. З іншого боку, проблему захисту прав дітей не вирішити на рівні окремих підсистем національної безпеки. Зазвичай намагання розв’язати цю задачу в якійсь одній площині (політичній, нормативно-правовій, економічній абощо) не приносять тривалого позитивного результату. У даному контексті має рацію російський економіст О.О. Квасов, який пише: «...процес структуризації поняття “національна безпека” не можна вважати закінченим доти, доки в ньому відсутня така важлива складова, як захист прав дітей, бо ж вона зачіпає інтереси окремих громадян, груп населення й усього суспільства загалом. Натомість розподіл поняття “ювенальна політика” за різними аспектами – соціальним, екологічним, інформаційним тощо – видається неконструктивним, оскільки це порушує цілісність відповідної проблематики, ускладнює застосування щодо неї системного підходу» [4, с. 10, 11].

---

1. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики. Вибрані наукові праці / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/775/105>.

2. Донченко В.В. К вопросу о разработке и реализации единой государственной политики в области организации дорожного движения / Донченко В.В., Кунин Ю.И., Казьмин Д.М. // Транспортная безопасность и технологии. 2007. № 3. С. 25-37.

3. Гринберг П.А. Транспортное право: научное пособие. М.: Р.А.С., 2003. 415 с.

4. Квасов А.А. Влияние современных СМИ на процесс социокультурной динамики: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.10. М., 2007. 155 с.